

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH ELEWACJI KOŚCIOŁA P.W. ŚW. WOJCIECHA
W SŁAWICACH SZLACHECKICH

STAROSTWO POWIATOWE
w MIECHOWIE *ZATACZNIK*
Wydział Budownictwa
i Architektury

PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH
ELEWACJE KOŚCIOŁA

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY
P.W. ŚW. WOJCIECHA
W SŁAWICACH SZLACHECKICH

WOJ. MAŁOPOLSKIE GMINA MIECHÓW

Wpis do rejestru zabytków A-1188

[Signature]

KRAKÓW STYCZEŃ 2024 R

autor opracowania mgr. Barbara Aleksiejew-Wantuch

PRACOWNIA KONSERWACJI DZIEŁ SZTUKI BARBARA ALEKSIEJEW-WANTUCH
KRAKÓW 31-029 UL. ZYBLIKIEWICZA 5/112

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW W KRAKOWIE
31-002 Kraków, ul. Kanonicza 24
tel. 12 370-83-11, 12 370-83-12
NIP 676-17-36-611 REGON 003915214

SPIS TREŚCI

WSTĘP

HISTORIA I OPIS KOŚCIOŁA

OPINIA DOTYCZĄCA WYMAGANYCH PRAC BUDOWLANO- REMONTOWYCH

OPIS I STAN ZACHOWANIA ELEMENTÓW WYSTROJU

Tynki

Elementy drewniane

Elementy metalowe

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Tynki

Elementy drewniane

Elementy metalowe

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA OBIEKTU PRZED KONSERWACJĄ

WSTĘP

Program prac obejmuje konserwację elementów zabytkowego wystroju elewacji kościoła, do których należą:

- tynki
- drewniane elementy okapu i wsporniki, stolarka drzwiowa i okienna, żaluzje w wieży, krzyż misyjny, krucyfiks w niszy elewacji wschodniej
- elementy metalowe: kraty, zewnętrzne ramy osłon witraży

Ze względu na duże zniszczenia świątyni; zawilgocenia murów i ich pęknięcia, zniszczona dachówka ceramiczna i więźba, przed przystąpieniem do prac konserwatorskich wymagane są prace budowlane o charakterze naprawczym, polegające na usunięciu przyczyn takiego stanu zachowania. Należą do nich:

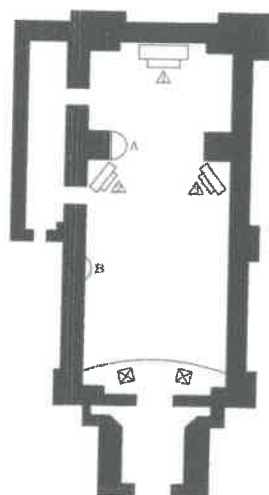
- renowacja więźby dachowej,
- renowacja tramów i desek podłogi stropu
- konserwacja drewnianego sklepienia kościoła nad prezbiterium i nawą
- wymiana pokrycia dachu,
- usunięcie popękanych opasek cementowych wokół kościoła,
- wykonanie izolacji pionowej fundamentów, drenażu opaskowego, szczególnie od strony stoku
- odsłonięcie części fundamentów zakrystii oraz prezbiterium i wykonanie ich podbicia lub zamiennie wykonanie mikropali
- Iniekcje rys i rozspojień ścian
- korekta ofasowań i rur spustowych dla sprawnego odprowadzenia wód opadowych.

Zagadnienia te opracowane zostaną w Projekcie Budowlanym, a opisane zostały jako konieczne w „*Opinii dotyczącej programu najpilniejszych prac remontowych i zabezpieczających kościoł w Sławicach koło Miechowa*”, autorstwa dra **Stanisława Karczmarczyka**. Te działania są warunkiem dla skutecznej renowacji świątyni. Dodatkowo w związku z zaistniałą sytuacją przebudów i przekształceń obiektu, poprzedzone zostaną badaniami architektonicznymi i kwerendą

archiwalną. Te ogromne destrukty obiektu na zewnątrz powodują również destrukcje wnętrza, które pokryte jest bogatymi dekoracjami malarskimi i drewnianym wyposażeniem. Wnętrze wymaga badań stratygraficznych polichromii, stolarki drzwiowej i wyposażenia, co będzie przedmiotem oddzielnego opracowania.

HISTORIA I OPIS KOŚCIOŁA

Sławice Szlacheckie - wieś położona nad rzeczką Pojałówką w odległości około 10 km od Miechowa w kierunku południowo-wschodnim, niegdyś funkcjonująca jako dwie odrębne wsie, Sławice Duchowne i Sławice Szlacheckie. Dawny drewniany kościół w Sławicach Szlacheckich pochodzi z okresu 1325-27. Zapisy dotyczące sprzedaży majątków z roku 1370 stwierdzają, że nabywcy służy prawo patronatu nad kościołem. W 1140 r. wieś nabyli bożogrobcy i pozostawała w ich rękach aż do kasaty zakonu. Nową orientowaną i murowaną świątynię wzniesiono na połowie XVII w. Z tego okresu pochodzi prostokątne prezbiterium z murami przyporowymi. W latach 1927-1928, kiedy proboszczem był ks. Andrzej Graca, kościół gruntownie przebudowano, dobudowując nawę z wieżą. Konsekwował go bp Augustyn Łosiński w 1930 roku. Kruchta wejściowa znajduje się w przyziemiu wieży spełniającej rolę dzwonnicy.

Dwuspadowy dach kościoła kryty jest dachówką ceramiczną. Chełm wieży oraz sygnaturka kryte są blachą. Świątynię opasają mury opatrzone czterema kapliczkami Matki Bożej Kozielskiej oraz św. Floriana. Ogrodzenie wzniesiono z fundacji żołnierza AK, kpt. Piotra Kulera – rodaka i parafianina, zasłużonej postaci przyjaciela dzieci, uhonorowanego Orderem Uśmiechu. Ogrodzenie to jego wotum za cudowne ocalenie życia w czasie wojny.

WNĘTRZE

Nawa posiada strop drewniany ułożony półkoliście, tynkowany i polichromowany. Ołtarz główny rokokowy, to Chrystus Ukrzyżowany –plastyczna rzeźba umieszczona na tle obrazu malowanego na płótnie we wgłębionej barokowej ramie. Zasuwa z współcześnie malowanym obrazem Matki Bożej. Część środkową ołtarza otaczają z boków potrójne kwadratowe pilastry podtrzymujące rozerwane sklepienie naczółka. Na nim siedzą dwa putta. W środkowej części nastawy nad Chrystusem w falistej ramie znajduje się obraz przedstawiający św. Piotra i Pawła. Z obu stron nastawy ołtarzowej stoją postacie dwóch aniołów. Na mniejszym ołtarzowej w części środkowej umieszczone jest tabernakulum w formie świątyni otoczonej kolumnami z falistym sklepieniem, z dwoma wolutami symetrycznie umieszczonymi po bokach. W nawie przy łuku tęczowym znajdują się dwa ukośne ustawione ołtarze. Z lewej- ołtarz poświęcony Matce Bożej Różańcowej z obrazem Matki Bożej, w środkowej części. Boki ołtarza flankują dwa kwadratowe pilastry podtrzymujące rozerwany naczółek. Na sklepieniu siedzą dwa putta skierowane do środka, gdzie w barokowej ramie znajduje się obraz przedstawiający pokłon Trzech Króli. Przy pilastrach stoją polichromowane postacie świętych Jana z Kęt i Jana Nepomucena. Prawy ołtarz, identyczny w wystroju z lewym, poświęcony jest patronowi kościoła św. Wacława i Kazimierza. Po lewej przy występie muru umieszczona jest ambona z półkolistym koszem ozdobionym rokokowymi ornamentami z gołębicą ducha świętego na ścianie nad koszem. W prezbiterium znajduje się pochodzący z 1929 r. witraż, przedstawiający św. Andrzeja ufundowany przez proboszcza parafii Sławice Andrzeja Gracę. Na lewej ścianie nawy umieszczono późnobarokową rzeźbę Chrystusa Zmartwychwstałego. Mały chór muzyczny podtrzymywany przez dwa filary mieści niewielkie organy. Wnętrze świątyni poddawano restauracji. Prace konserwatorskie prowadzono w

latach 1984-1987. Odnowieniu i konserwacji poddano ołtarze, polichromię. Pod chórem znajduje się współczesny obraz św. Huberta, ufundowany przez Koło Łowieckie „Szarak”, które kultywuje tradycje myśliwskie. Czasy świetności braci w czarnych habitach z czerwonym podwójnym krzyżem dawno minęły. Choć od kasaty zakonu w 1819 roku, bożogrobców w Polsce nie ma, to do dziś przetrwała pamięć o nich, a w miejscach gdzie wybudowali swoje kościoły, domy zakonne, szkoły czy szpitale do dnia dzisiejszego istnieją ślady ich działalności. Istnieje jednak świecki Zakon Rycerski Grobu Bożego. Na terenie Małopolski połączył je specjalny szlak – Małopolski Szlak Bożogrobców. Rozpoczyna się w Miechowie przy Bazylice Grobu Bożego, a dalej biegnie do kościołów w Siedliskach, Chodowie, Uniejowie, Sławicach Szlacheckich, Wrocimowicach, Chełmie, Łapszach Niżnych i do Krakowa, gdzie bożogrobcy opiekowali się chociażby kościołem Świętej Barbary.

Historia Miechowa jest nierozdzielnie związana z Zakonem Kanoników Regularnych Stróżów Grobu Pańskiego w Jerozolimie – bożogrobców, czy też miechowitów. Klasztor w Miechowie był pierwszym w Polsce i pierwszym w Europie propagującym kult Grobu Bożego, jednocześnie nie tylko najstarszym i najznakomitszym, ale także najbogatszym ze wszystkich klasztorów zakonu bożogrobców w Europie, siedzibą zwierzchnictwa.

Miechowski klasztor i kościół Bożogrobców – Bazylika Grobu Bożego, miejsce szczególnego kultu Grobu Bożego, jest ikoną Miechowa. Na całym świecie są tylko dwa takie miejsca – w Jerozolimie i właśnie w Miechowie. Grób Boży w miechowskiej bazylice jest wierną kopią jerozolimskiego. Przez wieki do Grobu Bożego w Miechowie pielgrzymowali pątnicy z całego chrześcijańskiego świata – władcy, dostojnicy kościelni, wierni. Pielgrzymują do dzisiaj.

Wszystko zaczęło się w 1163 roku, kiedy to właściciel Miechowa Jaksa z rodu Gryfitów po wyprawie do Ziemi Świętej sprowadził stamtąd zakonników, ufundował im klasztor i podarował Miechów wraz z dwiema sąsiednimi miejscowościami. W miejscu, w którym powstały klasztor i kościół rozsypano ziemię, którą Jaksa przywiózł z wyprawy do Jerozolimy, spod Grobu Chrystusa. Pod koniec XIV wieku klasztor został rozbudowany i powstał wtedy kościół pod wezwaniem Grobu Chrystusa i świętego Jakuba Młodszego. Miechowska kopia

jerozolimskiego Grobu Bożego powstała około 1530 roku, w linii wschód – zachód, tak jak grób w Jerozolimie i odpowiada opisowi biblijnemu. Wymiary wewnętrzne są bardzo zbliżone lub identyczne w stosunku do pierwowzoru. W zachodniej ścianie wmurowano fragment skały z grobu Chrystusa w Jerozolimie oprawiony w koronę cierniową odlaną z brązu, przywiezionej w średniowieczu jako relikwia. W bazylice znajduje się także kopia Całunu turyńskiego, a pod klasztorem rozbudowany system podziemnych korytarzy. W drugiej połowie XVIII wieku, po wielkim pożarze Miechowa, Bazylika została gruntownie przebudowana w stylu późnobarokowym.

Dziś miechowskim sanktuarium opiekują się księża diecezjalni, przetrwały w nim specyficzne elementy liturgii bożogrobców. W dawnej siedzibie generałów zakonu bożogrobców funkcjonuje Muzeum Ziemi Miechowskiej. Pozostałe po zakonie cenne zabytki sztuki sakralnej mają wielką wartość kulturową. W 1846 roku został powołany świecki Zakon Rycerski Grobu Bożego z siedzibę główną w Miechowie i oddziałami na całym świecie.

Według pierwszych wzmianek już z 1326 roku, drewnianym kościół ufundował ponoć sławny rycerz bitwy grunwaldzkiej Marcin Wrocimowski herbu Półkozic. Na przestrzeni dziejów właścicielami Wrocimowic byli również bożogrobcy. Obecny murowany jednonawowy kościół we Wrocimowicach z dwoma bocznymi kaplicami wzniesiono w XVIII wieku. Z tego samego okresu pochodzą: rokokowy główny ołtarz z obrazami świętego Andrzeja Apostoła, Przemienienia Pańskiego i Wniebowzięcie Matki Bożej, ołtarze boczne z obrazami świętego Jana Chrzciciela i świętego Józefa z Dzieciątkiem Jezus. Świątynię zdobi jasna barokowa fasada podzielona w poziomie na 4 części za pomocą gzymsów, ozdobiona kolumnami i pustymi niszami, jak i drewniana dzwonnica z zabytkowym dzwonem z 1530 roku.

OPINIA DOTYCZĄCA WYMAGANYCH PRAC BUDOWLANO-REMONTOWYCH

Celem opinii było określenie aktualnego stanu bezpieczeństwa zabytkowego kościoła w Sławicach i określenie programu prac remontowych i zabezpieczających budynek kościoła i jego wystrój. Podstawę ocen i zaleceń ujętych w opinii stanowią wyniki przeglądu.

1. Przegląd i kontrola budynku kościoła obejmowały:

- ocenę stanu zachowania ścian nośnych, a szczególnie ścian zakrystii i prezbiterium wykazujących zarysowania murów;
- ocenę stanu zachowania ścian wewnątrz kościoła ze szczególnym uwzględnieniem oznak zagrożenia ścian przez wilgoć i przez sole rozpuszczalne;
- kontrolę pokrycia dachu i drewnianej więźby dachu; rozpoznanie struktury sklepienia przekrywającego nawę główną i prezbiterium kościoła; ocenę konstrukcji wsporczej sygnaturki;
- ocenę stanu zachowania podłogi i polepy przekrywającej w przestrzeni poddasza tramy więźby dachu.

2. Opis występujących uszkodzeń i zagrożeń budynku kościoła.

2.1. Ściany zakrystii, prezbiterium i nawy głównej kościoła.

Ściany wzniesiono jako murowane z cegły ceramicznej na zaprawie wapiennej. Ściany są obustronnie tynkowane. Przybudówka zakrystii i strefa prezbiterium wykazują zarysowania i rozspojenia ścian o rozwartości do kilku milimetrów. Zarysowanie powstało w wyniku nierównomiernego, osiadania fundamentów budynku. Pomimo, że rozwartość i rozległość rys może budzić zaniepokojenie, na obecnym etapie uszkodzenie to nie stwarza żadnego zagrożenia dla bezpieczeństwa i cech użytkowych kościoła. W dalszej perspektywie istniejące

rysy - poza defektem o charakterze estetycznym - mogą powodować przyspieszoną korozję stref zarysowanych.

Wewnątrz kościoła występują objawy zagrożenia dolnych pasm ścian przez wilgoć. Z wysokim prawdopodobieństwem można zawilgocenie przypisać skutkom podciągania kapilarnego wilgoci. Usytuowanie kościoła u podnóża zbocza sprzyja napływowi wód powierzchniowych, które nasączając przypowierzchniową warstwę gruntu powodują migrację wilgoci do struktury muru.

Wszystkie opisane wady i uszkodzenia ścian występują od co najmniej kilkudziesięciu lat i nie powodują obecnie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa.

2.2. Pokrycie dachu i więźba dachu.

Pokrycie dachu dachówką ceramiczną wykazuje wysoki stopień zużycia. Nie uzyskano informacji dotyczącej czasu eksploatacji istniejącego pokrycia, ale można szacować, że pokrycie było wymieniane jeszcze przed II wojną światową.

Wynika stąd, że pokrycie jest eksploatowane powyżej okresu technicznej trwałości dachówki ceramicznej. Okres ten wynosi 50 lat. Obecne pokrycie jest użytkowane najprawdopodobniej przez około 90 lat.

W czasie przeglądu nie stwierdzono obecności wyraźnych śladów przecieków z pokrycia. Przegląd wykonywano w okresie, kiedy przez długi okres czasu nie było opadów deszczu. Natomiast liczne strefy zbutwiełej podłogi włożonej na tramach więźby oraz ślady na polepie świadczą o zalewaniu tych miejsc w przeszłości. Więźba nie wykazuje wyraźnych deformacji sygnalizujących jej przeciążenie, ale widoczne są ogniska uszkodzeń korozyjnych, a ponadto brak jest śladów impregnacji drewna środkami ochrony biologicznej i przeciwpożarowych.

2.3. Konstrukcja wsporcza sygnaturki.

Konstrukcja sygnaturki wsparta jest na tramach więźby dachu pełniących funkcję stropu dla polepy poddasza. Dla rozłożenia ciężaru sygnaturki wprowadzono podwaliny przekazujące równomiernie obciążenia na sąsiadujące belki. W strefie sygnaturki występują liczne ślady przecieków z dachu. Jest to tzw. słabe miejsca budynku najbardziej narażone na rozszczelnienie ofasowań blacharskich lub ich uszkodzenie. Sama konstrukcja sygnaturki nie wykazuje oznak zagrożenia. Skala lokalnych uszkodzeń korozyjnych sygnaturki jest porównywalna z więźbą dachu.

2.4. Drewniane sklepienie kościoła nad prezbiterium i nad nawą główną.

Braki deskowania podłogi w poziomie poddasza umożliwiły miejscową ocenę sklepienia nad nawą główną i nad prezbiterium kościoła. Sklepienie wykonano jako tzw. fałszywe sklepienie o konstrukcji drewnianej. Konstrukcję nośną powłoki sklepienia stanowią drewniane krążyny, do których przybite jest deskowanie i tynk wapienny na trzcinie.

Fragmenty sklepienia widoczne przez istniejące otwory w podłodze poddasza nie wykazywały uszkodzeń korozyjnych, ani uszkodzeń o charakterze mechanicznym. Jednakże w przypadku cyklicznego zawilgocenia od przecieków mogły się pojawić lokalne uszkodzenia. Prawdopodobieństwo takich uszkodzeń w miejscach, gdzie nastąpiła całkowita destrukcja podłogi jest bardzo wysokie. Ponadto deski i krążyny sklepienia nie zostały zabezpieczone żadnym środkiem impregnacyjnym chroniącym drewno przed korozją biologiczną i przed pożarem. Wykonanie tych zabiegów winno być połączone z kompleksową kontrolą konstrukcji krążyn i deskowania.

2.5. Ocena stanu zachowania podłogi i polepy poddasza.

Stan podłogi i polepy należy obecnie ocenić jako awaryjny. Na powierzchni podłogi poddasza widoczne są liczne otwory, które są skutkiem załamania i zapadnięcia się zbutwiałych, skorodowanych desek. W chwili obecnej użytkowanie podłogi i polepy poddasza nawet do celów związanych z bieżącymi kontrolami dachu i jego konserwacji stwarza zagrożenie bezpieczeństwa dla użytkowników.

3. Zalecenia dotyczące zakresu i kolejności realizacji prac zabezpieczających i remontowych.

Uwzględniając potrzebę i konieczność ochrony wartościowego, zabytkowego wystroju kościoła należy wykonać kolejno prace remontowe i zabezpieczające, o następującym zakresie i w następującej kolejności:

- 3.1. Najpilniejszym zadaniem jest remont i zabezpieczenie dachu kościoła. Z uwagi na wysoką awaryjność obecnego pokrycia dachówką należałoby przeprowadzić pełną wymianę pokrycia połączoną z zamontowaniem zabezpieczenia w formie folii paroprzepuszczalnej. Prace te należy połączyć z remontem więźby i impregnacją łat i więźby środkami ochrony biologicznej i przeciwpożarowej. W programie remontu więźby należy się liczyć z koniecznością wymiany około 20% elementów. Najczęściej uszkodzeniu ulegają górne powierzchnie krokiew - obecnie zastąpione dachówką.

Pełny zakres zniszczeń i wymiany będzie mógł być określony na etapie remontu pokrycia.

- 3.2. Równie, a nawet bardziej pilne są prace związane z kontrolą i wymianą podłogi poddasza. Jeżeli ten element zabezpieczeń ujęto w drugiej kolejności, to tylko dlatego, że taka kolejność jest bardziej właściwa z

technicznego i budowlanego punktu widzenia. Naprawa podłogi powinna polegać na demontażu desek podłogowych pasmami na długości kościoła, a jeszcze lepiej więźby. Będzie to możliwe, jeżeli większość styków desek jest rozmieszczona w tym samym miejscu.

W takim przypadku po demontażu desek będzie możliwa kontrola tramu na całej długości i pełna kontrola pasma sklepienia z krążynami i deskowaniem. W przypadku konieczności naprawy lub wzmocnienia będzie to możliwe do realizacji w sposób poprawny technicznie, ponieważ wzmocnienie winno obejmować pasmo sklepienia od ściany wsporczej do przeciwległej.

W odsłoniętym paśmie podłogi poddasza należy wykonać następujący zakres prac:

- przeprowadzić kontrolę stanu zachowania tramu pod kątem jego uszkodzeń korozyjnych, co będzie się wiązać z przewiertami wiertłem o średnicy 3 lub 5 mm;
- przeprowadzić kontrolę krążyn i deskowania w odsłoniętym paśmie sklepienia; uszkodzone odcinki tramów będą wymagały wzmocnienia przykładkami stalowymi lub drewnianymi, a w przypadku rozległych uszkodzeń konieczna będzie wymiana uszkodzonych odcinków;
- podobnie należy wykonać ewentualne wzmocnienia i naprawę krążyn i deskowania sklepienia, krążyny można wzmocnić przekładkami drewnianymi, a deskowanie można zabezpieczyć nakładkami z desek łączonymi wkrętami lub nakładkami z płyt OSB;
- po wzmocnieniu deskowania i krążyny sklepienia należy impregnować; sklepienie należy ocieplić układając na deskowaniu hydrofobizowaną wełnę mineralną, półtwardą o grubości co najmniej 12 cm przy zabezpieczeniu jej powierzchni folią paroprzepuszczalną chroniącą przed wnikaniem pyłu i innych zanieczyszczeń;

- w dalszej kolejności należy impregnować tramy i deski rekonstruowanej podłogi.

Na etapie realizacji prac można rozważyć ułożenie ocieplenia z wełny mineralnej w wyższym poziomie przegrody tj. na podłodze poddasza. W takim przypadku należałoby wełnę rozmieścić między legarami i zastosować drugą warstwę podłogi z desek lub z płyt OSB.

3.3. W ostatniej kolejności należy przewidzieć wykonanie następującego zakresu prac:

- wykonanie izolacji pionowej ścian i obwodowego drenażu szczególnie od strony stoku;
- odsłonięcie części fundamentów zakrystii oraz prezbiterium i wykonanie ich podbicia lub zamiennie wykonanie mikropali;
- po ustabilizowaniu posadowienia należy iniektować istniejące rysy i rozspojenia ścian zaczynem z cementu CENI III z ciastem wapiennym; końcowy etap prac to malowanie elewacji zewnętrznej kościoła połączone ewentualnie z wymianą tynków w cokołowej partii ścian na tynki szeroko-porowe.

OPIS I STAN ZACHOWANIA ELEMENTÓW WYSTROJU

Stan zachowania elewacji ogólnie można scharakteryzować, jako bardzo zły, a zniszczeniom uległa budowla praktycznie w całości. Murowana struktura obiektu, to wiek XVII, ale duża przebudowa obejmująca nawet i wieżę, to początek XX w. Wcześniej, w wieku XIX wymieniono drzwi wejściowe i drzwi do zakrystii. Podczas tego kapitalnego remontu, przebudowując kościół zapewne zmieniono poszycie w formie dachówki. Dzisiaj trudno stwierdzić, czy to pierwotne poszycie, czy było później przekładane. Stan zachowania wskazuje jedynie na ślady uzupełnień. Dachówka obecnie ogólnie jest szczelna, ale jej stan techniczny ogólnie

stracił techniczną wytrzymałość materiału. Dachówka jest osłabiona, wykazuje dużo mechanicznych uszkodzeń oraz porośnięta jest grzybami i glonami. Również kryta blachą kopuła wykazuje zniszczenia, krzyżyk korodujący (obecnie pochylony), zapewne skorodowany, grozi urwaniem i odpadnięciem. Skorodowane w znacznym stopniu są ofasowania spływów dachu. Na parapetach okien oraz daszku nad wejściem parapetów brak, co pogarsza stan murów. System odprowadzania wód opadowych zniszczony i zaniedbany. Barak odpowiedniego odprowadzenia wód opadowych, cementowe opaski kumulujące wilgoć w strefie przyziemia, bez możliwości odparowania spowodowały duże zniszczenia murów, tynków, zwłaszcza w partiach dolnych. Okienka z różnych faz przebudów, w stanie technicznym bardzo złym. Podobnie jak osłony witraży nawy.

Tynki

Mury kościoła wzniesione z cegły, otynkowane. Tynki na powierzchni elewacji zostały wyprowadzone zatartymi na szorstko zaprawami wapiennymi i wymalowane. Obecnie powierzchnia wymalowania tynków jest już wypłukana, zabrudzona, powstały zacieki i zaplamienia, a w wielu miejscach tynki uległy zniszczeniu. Największe uszkodzenia powstały w dolnych partiach ścian wokół całego budynku do wysokości około 1,5 m. Tynki spękały, są odspojone od muru na dużych powierzchniach, kruszą się, odpadają i osypują, powstały ubytki. Głównie od północy są porośnięte glonami. Przyczyną takiego stanu jest zawilgocenie murów powstałe w efekcie wnikania wód opadowych wskutek niesprawnego systemu ich odprowadzania i uszczelniającego oddziaływania betonowych płyt ułożonych wokoło murów oraz ich spękań, gdzie wpływająca w szczeliny woda, nie mogąc wyparować wsiąka w ściany kościoła. Nie wykluczone, iż dodatkowym czynnikiem niszczącym jest podciąganie wód gruntowych wraz z utrudnionym ich odparowaniem. W tych miejscach zapewne powstały także uszkodzenia wątków muru. W obrębie wyższych partii elewacji, w wielu miejscach występują pęknięcia, nie tylko w partiach tynków, ale też muru świątyni. Tam też tynki posiadają zniszczenia: odspojenia od podłoża i osłabioną strukturę. Kapitałny remont świątyni, podczas którego dobudowano nawę z wieżą, spełniającą rolę dzwonnicy miał miejsce w latach 1927-28. Podczas tych przebudowań obiektu

wraz ze zmianami konstrukcji dachu powstały dwie ściany drewniane, na których narzucono tynk. Jest to szczytowa ściana prezbiterium oraz ścianka nad zakrystią. Zapewne tam istnieje konstrukcja podtrzymująca narzuconą zaprawę.¹ Widać wyraźnie, że w tych miejscach tynk jest odspojony i popękany. Przebudowy obiektu widoczne są również w partiach okapu dachu i wsporników drewnianych, o różnej długości. W ostatnich latach pęknięcia i uszkodzenia murów starano się naprawiać, jednak w sposób niefachowy, poprzez zacierki cementowe. Takie działania nie przynoszą jednak poprawy technicznego stanu, a jedynie powodują większe szkody. Na stan tyków ma wpływ również brak ofasowań parapetów, niesprawny, zniszczony system orynnowania oraz korodujące elementy osłon witraży. Wystrój architektoniczny elewacji jest skromny. Jest to jedynie portal wejściowy do kościoła i jego zadaszenie. Elementy te wykonano w zaprawie, metodą ciągnioną i posiada ślady wymalowania, obecnie wypłukane i zniszczone.

Elementy drewniane

Okap i wsporniki

Do drewnianych elementów wpisanych w elewację kościoła należą: okap i wsporniki, stolarka drzwiowa i okienna, żaluzje w oknach wieży, krzyż misyjny, krucyfiks w niszy elewacji wschodniej

Wystający poza obręb ścian dach świątyni uzupełniono drewnianym okapem z ozdobnymi wspornikami. Wykonany jest w drewnie iglastym. Wsporniki są przedłużeniem belek stropowych. Powstały zapewne podczas gruntownej przebudowy kościoła 1927-28. Zapewne pierwotnie eksponowane były w drewnie, a obecnie przemalowane w kolorze łososiowo-ugrowym przy pomocy farby olejnej. W ten oto sposób próbowano zabezpieczyć zniszczone, pociemniałe drewno. Zniszczenia tych partii mogły powstać poprzez kilka czynników, głównie nieszczelności dachówki oraz rynien. Warto też zauważyć, że na styku tynku ścian i okapu powstają pęknięcia spowodowane brakiem dylatacji, wymaganej ze względu na ciągłą pracę drewna.

¹ Na tym etapie jednak, bez postawienia rusztowań nie można się o tym przekonać

Stolarka drzwiowa kościółka, obejmująca zewnętrzne elewacje stanowi komplet, jak się wydaje dębowych drzwi, wejściowych do kościoła i drugich, do zakrystii. Zarówno te pierwsze, jak i drugie wychodzą na stronę zachodnią.

Drzwi wejściowe, dwuskrzydłowe, posiadają ciekawą kompozycję kasetonowych podziałów. Jedyne ślady zabezpieczeń, to rodzaj lakieru w kolorze ciepłego brązu. Warstwa ta zachowana dość dobrze w partiach górnych drzwi, a w dolnych, ze względu na większe narażenie na ujemne czynniki atmosferyczne, t.j. (deszcz, śnieg) została zniszczona, łuszczy się i odsłania pociemniałe i poszarzałe drewno. Od strony kruchty powierzchnia skrzydeł drzwiowych jest przemaalowana w kolorze zieleni farbą olejną. Pod nią widać piękne metalowe nity, oryginalne zawiasy oraz zamki. Widoczna jest również inskrypcja, wykonana punktakiem z datą zapewne ich wykonania i wstawienia: 1891 r. Jednoskrzydłowe drzwi do zakrystii, dębowe, z kasetonowymi podziałami, to również, ten sam dobry, solidny XIX wieczny warsztat, stanowi komplet stolarki drzwiowej w kościele. Ze względu na większą ekspozycję na zewnętrzne warunki, poprzez brak okapu nad wejściem są one bardziej zniszczone. Warstwa farby łuszczy się i odpada, a na dolne partie dotknięte korozją biologiczną, porośnięte mchem. Zamki i klamki współczesne.

Stolarka okienna

Jedyne drewniane okienko zachowało się po stronie wschodniej zakrystii. Jest to okno skrzynkowe z podziałami i oryginalnymi lanymi szybami. Na naświetlu, półkoliście zwieńczonym, kolorowe szklenie. Stan stolarki od strony zewnętrznej jest zły. Posiada typowe ślady zniszczeń na wskutek zewnętrznych warunków i użytkowania. Warstwy farb się łuszczą, drewno jest porożsychane, wypaczone.

Zawiasy i klamki skorodowane.

Żaluzje w wieży.

Dobudowana wieża, mająca charakter dzwonnicy posiada drewniane żaluzje.

Żaluzje są w złym stanie technicznym, ze względu na narażenie na zewnętrzne warunki atmosferyczne, deszcz, śnieg, wiatr oraz duża amplituda temperatur latem i zimą. Obecnie wydaje się, że nie posiadają żadnych śladów powłok ochronnych.

Krzyż misyjny i krucyfiks, to kolejne elementy drewniane elewacji.

Krzyż misyjny usytuowany na ścianie północnej przedsionka. Wykonany w drewnie, posiadający wyryte inskrypcje, obecnie przemalowany farbami olejnymi w kolorze okapu i wsporników. Krucyfiks, osadzony w specjalnej niszy na elewacji wschodniej, pierwotnie polichromowany, obecnie zniszczony. Powłoki malarskie w śladowych ilościach, uszkodzone, łuszczą się i odpadają.

Elementy metalowe

Jedyna **krata** zachowała się w drewnianym okienku zakrystii. Posiada przemalowania farbami olejnymi.

W elewacji wbudowano też dwa małe **okienka w metalowych ramach**, jako doświetlenie ciągu komunikacyjnego na dzwonnicy. Okienka wstawiono w przedsionku oraz na wieży.

W nawie kościoła wstawiono sześć dużych witraży, półkoliście zwieńczonych. Powstawały one prawdopodobnie z fundacji w różnym czasie. Cztery na elewacji południowej, a dwa z nich wstawiono w elewację północną. Posiadają one od zewnątrz osłony ze szkła w metalowych ramach, które obecnie skorodowały, zwłaszcza na styku metal-tynk. Małe witraże, bez osłon szklanych wstawiono w otwór w zakrystii oraz nad wejściem głównym w wieży.

ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Głównym założeniem konserwatorskim jest zachowanie i zabezpieczenie substancji zabytkowego wystroju elewacji oraz przywrócenie jej walorów technicznych i estetycznych. Od czasów przebudowy kapitałnej w latach 1927-28, elewacje obiektu nie podlegały (a przynajmniej nie nam o tym nie wiadomo) żadnym renowacjom. Budowla narażona na ujemny wpływ warunków atmosferycznych, zły system odprowadzenia wód opadowych, a przez to zawilgocenia i zagrzybienia murów, jedynie niszczała. Wykonywano błędne naprawy w postaci szpachlowania cementem powstających rys w tynku i murach kościoła. Działania takie nie przynosiły pozytywnych efektów. Obecnie stan

techniczny budowli wciąż się pogarsza. Wszystkie składowe elementy elewacji zewnętrznych wymagają kompleksowej renowacji, obejmującej przede wszystkim wymianę poszycia, kapitalny remont i konserwację więźby dachowej, usprawnienie systemu odprowadzenia wód opadowych oraz zlikwidowanie zawilgoceń murów. Konieczne jest też osuszenie murów, wykonanie iniekcji pęknięć murów i tynków. Po tych działaniach można będzie przystąpić do prac konserwatorskich: renowacji tynków, stolarki okiennej i drzwiowej, elementów drewnianych i metalowych. Program nie obejmuje konserwacji witraży, jedynie ich osłon. W wyniku konieczności konserwacji witraży, powstanie oddzielne opracowanie specjalisty-witrażysty). Na tym etapie wiadomo, że konieczną będzie konserwacja osłon witraży ze względu na korozję na styku z tynkiem elewacji. Przy okazji warto zwrócić uwagę na niezbyt odpowiednie szyby (charakterystyczne dla lat 60-tych), wstawione jako osłony witraży.

Wszystkie wymagane prace budowlane zostały opracowane w *Projekcie Budowlanym*.

Przebudowy obiektu, ich stopień i zakres, a także brak materiałów dokumentujących zmiany struktury budowli wskazuje jednoznacznie, że przed przystąpieniem do prac budowlanych i konserwatorskich wymagana jest kwerenda archiwalna oraz badania architektoniczne.

Działaniom konserwatorskim podlegać będą wyprawy tynkowe, dekoracje architektoniczne, elementy drewniane i metalowe, stolarka drzwiowa i okienna. Zakłada się usunięcie wyłącznie współczesnych, całkowicie zniszczonych elementów, które utraciły walory techniczne i nie posiadają wartości artystycznej i estetycznej. Celem prawidłowego przeprowadzenia prac konserwatorskich oraz zapewnienia im należytej trwałości niezbędne jest wyeliminowanie przyczyn zniszczeń oraz usprawnienie systemu odprowadzenia wód opadowych poprzez usunięcie betonowych płyt, będących w bezpośrednim sąsiedztwie murów, wykonanie izolacji pionowej murów i drenażu opaskowego. Po usunięciu zniszczonych, zawilgoconych i zasolonych dolnych partii tynków, do wysokości około 2,5 m zaleca się położenie zaprawy renowacyjnej. Na pozostałych fragmentach proponuje się oczyszczenie wypraw, ze zniszczonych, współczesnych nawarstwień farb, zapraw i zacierów cementowych.

Zakładane jest uzupełnienie ubytków wypraw tynkowych zaprawą mineralną o fakturze zgodnej z historyczną i wykonanie wymalowania zgodnego z analogiami historycznymi po badaniach stratygraficznych i przedstawieniu prób kolorystycznych do akceptacji Komisji Konserwatorskiej. Więcej uwagi należy poświęcić odcinkom elewacji, gdzie tynk narzucono na ściany z desek. Tam technologia naprawy i renowacji tynku będzie przebiegała analogicznie jak w przypadku ścian szachulcowych.

Jeśli trzeba wymienić tynki na elewacji, w tym na ścianach drewnianych, to po skuciu istniejących będzie wiadomo, czy na deski nabito kratownice z listew, matę słomianą lub metalową, siatkę typu rabbita, a na taką konstrukcję narzucono tynk. Można zastosować tynk wapienny, który jest stosowany jako zaprawa do wypełnień szachulców. Po związaniu tynk może być pokryty szpachlówką droбноziarnistą zagruntowany i pomalowany farbą krzemianową.

Uległe korozji elementy metalowe elewacji należy odnowić, a w razie całkowitej utraty własności technicznych zrekonstruować, na wzór oryginału. Pełnej konserwacji wymaga drewniane okienko w zakrystii. W razie utraty własności technicznych dopuszcza się jego rekonstrukcję na wzór oryginału.

Należy wykonać wymianę opróżniania i rekonstrukcję ofasowań, a także wykonać dodatkowe ofasowania np. na parapetach okiennych.

Po wykonaniu odkrywek stratygraficznych, proponowane jest usunięcie współczesnych wymalowań Krucyfiksu, nie posiadających wartości historycznej i artystycznej oraz przeprowadzenie konserwacji technicznej i estetycznej drewna i ewentualnych nawarstwień malarskich. Możliwe jest odtworzenie polichromii w oparciu o ewentualne pozostałości historycznej polichromii lub analogie historyczne na podstawie decyzji Komisji Konserwatorskiej.

Drewniany okap i wsporniki należy poddać kompleksowej renowacji, poprzez usunięcie przemalowań olejnych, odczyszczenie drewna, impregnację i dezynfekcję, a przez wykonanie uzupełnień ubytków i dobór odpowiednich warstw ochronnych, elementy te stanowiąc będą ładną dekorację kościoła wraz z odnowioną stolarką drzwiową i drewnianymi żaluzjami na wieży.

Zakłada się zachowanie i poddanie pracom konserwatorskim kratę w oknie zakrystii.

Niezbędne jest wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach oraz przeprowadzonych zabiegów.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że zniszczenia murów, spowodowane wilgocią występują nie tylko na elewacjach zewnętrznych, ale też we wnętrzu świątyni. Przez to w dokumentacji fotograficznej stanu zachowania pokazano zniszczone partie ścian z dekoracjami malarskimi oraz pasy przemalowań partii lamperii farbami olejnymi. Wnętrze wymaga wykonania badań konserwatorskich, w celu poprawienia stanu technicznego partii przyziemia i ewentualnych prac konserwatorskich dekoracji malarskich, obecnie niszczących.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

Tynki

1. Wykonanie odkrywek i sond schodkowych celem rozpoznania stratygrafii nawarstwień i określenia kolorystyki wymalowania.
2. Oczyszczenie powierzchni i usunięcie współczesnych, zniszczonych, nawarstwień malarskich metodą mechaniczną szczotkami i szpachlami.
3. Usunięcie zniszczonych, współczesnych partii tynków metodą mechaniczną poprzez odkucie.
4. Niezbędne naprawy wątku ceglanego w odsłoniętych miejscach poprzez
 - a) wzmocnienie struktury cegieł preparatem krzemooorganicznym np. KSE 100 lub KSE 300 firmy Remmers
 - b) uzupełnienie poprzez wstawienie cegieł o analogicznych parametrach technicznych z oryginałem w miejscach całkowitej destrukcji na zaprawie wapienno-piaskowej.
5. Uzupełnienie ubytków tynków zaprawą.
6. Podklejenie odspojeń i spękań historycznych wypraw np. preparatem Injektionsleim 2K firmy Remmers lub zaczynem wapienno-cementowym przy użyciu białego cementu wprowadzonego metodą iniekcji.
7. Wzmocnienie struktury wypraw w osłabionych miejscach przy użyciu

preparatu krzemoorganicznego np. KSE 100 i KSE 300 firmy Remmers.

8. Zabezpieczenie ewentualnych pozostałości historycznych wymalowań odpowiednio dobranym roztworem Paraloidu B-72 w alkoholu.
9. Wymiana tynków w dolnej partii ścian do wysokości około 2,5 m i położenie tynków renowacyjnych np. Sp Top White firmy Remmers
10. Uzupełnienie ubytków spodnich warstw zaprawy przy użyciu gotowej zaprawy wapiennej np. Keim NHL - Kalkputz Grob firmy Keim.
11. Odtworzenie ubytków wierzchniej warstwy opracowania poprzez położenie zatarcia zaprawą wapienną np. Keim NHL - Kalkputz Fine firmy Keim dostosowanego do oryginału pod względem grubości wypełniacza i faktury.
12. Odtworzenie historycznego wymalowania w kolorystyce zgodnej z oryginałem, ustalonej poprzez wykonane badania konserwatorskie lub przekazy ikonograficzne, po akceptacji przez Komisję Konserwatorską prób in situ przy użyciu farb krzemianowych np. Keim Granital firmy Keim.
13. Pozostawienie dylatacji na styku tynku i okapu oraz wsporników dachu.
14. Dokumentacja konserwatorska opisowa i fotograficzna stanu zachowania przed i po pracach oraz przeprowadzonych zabiegów.

Tynk na drewnie

1. Skucie istniejących popękanych tynków, po wykonaniu badań konserwatorskich.
2. Odślonięcie konstrukcji pod zaprawę lub rekonstrukcja nowej np. siatka typu rabbita.
3. Konserwacja ściany z desek i jej ustabilizowanie. (patrz. Konserwacja elementów drewnianych)
4. Położenie tynku wapiennego lub np. Remmers Faschwerkmortel, który jest stosowany jako zaprawa do wypełnień szachulców. Grubość pojedynczej warstwy 30-80 mm lub jako zaprawa tynkowa 10-30 mm.
5. Po związaniu tynk może być pokryty szpachlówką drobnoziarnistą np. SP Top Q2, zagruntowany i pomalowany farbą krzemianową np. Remmers Color SH.

Wystrój architektoniczny – tynki ciągnięte

1. Wykonanie sond i odkrywek konserwatorskich celem ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz określenia kolorystyki.
2. Mechaniczne usunięcie zabrudzeń i współczesnych nawarstwień farb przy użyciu pędzli i niewielkich szczotek szczecinowych, noży szewskich i skalpeli.
3. Mechaniczne usunięcie współczesnych, zniszczonych i wadliwych uzupełnień zaprawami poprzez odkucie dłutkami.
4. Podklejenie odspojeń i spękań historycznych wypraw przy użyciu np. preparatu Injektionsleim 2K firmy Remmers lub zaczynu wapienno-cementowego z zastosowaniem białego cementu wprowadzonego metodą iniekcji.
5. Zabezpieczenie ewentualnych pozostałości historycznych wymalowań odpowiednio dobranym roztworem Paraloidu B-72 w alkoholu.
6. Wzmocnienie struktury wypraw w osłabionych miejscach przy użyciu preparatu krzemooorganicznego np. KSE 100 i KSE 300 firmy Remmers.
7. Uzupełnienie głębokich ubytków spodnich warstw zaprawy przy użyciu gotowej zaprawy mineralnej przeznaczonej do detali sztukatorskich np. Stucco GZ firmy Remmers.
8. Odtworzenie ubytków wierzchniej warstwy opracowania przy użyciu gotowej zaprawy mineralnej dostosowanej do oryginału pod względem grubości wypełniacza i faktury przeznaczonej do detali sztukatorskich np. Stucco FZ firmy Remmers.
9. Odtworzenie historycznego wymalowania w kolorystyce zgodnej z oryginałem, ustalonej poprzez wykonane badania konserwatorskie lub przekazy ikonograficzne po akceptacji przez Komisję Konserwatorską prób in situ przy użyciu farb krzemianowych np. Keim Granital firmy Keim.
10. Dokumentacja konserwatorska opisowa i fotograficzna stanu zachowania przed i po pracach oraz przeprowadzonych zabiegów.

Okap i wsporniki

1. Wykonanie odkrywek stratygraficznych.
2. Usunięcie współczesnych warstw malarskich z powierzchni drewna.
Proponuje się zastosowanie metody mechanicznej lub chemicznej z możliwością połączenia obu metod po wykonaniu prób z wykorzystaniem preparatów do usuwania powłok malarskich na bazie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej i noży szewskich, skalpeli i materiałów ściernych. Dopuszcza się metody mechaniczne z użyciem materiałów ściernych, po wykonaniu prób i ocenie stanu technicznego drewna.
1. Wykonanie dezynfekcji i dezynsekcji drewna przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Anti – Insekt firmy Remmers.
2. Wzmocnienie strukturalne drewna w miejscach osłabionych przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Pu-Holzverfestiging firmy Remmers. wprowadzanego poprzez nasączenie lub iniekcje.
3. Wykonanie niezbędnych prac stolarskich mających na celu naprawę złączy stolarskich, sklejanie rozszczepień i pęknięć drewna.
4. Wykonanie wstawek w miejscach ubytków drewna i całkowicie zniszczonych elementów z użyciem odpowiednio dobranego do oryginału, wysezonowanego drewna.
5. Uzupelnienie mniejszych ubytków i wyprowadzenie zniszczonej powierzchni kitem do drewna na bazie pyłu drzewnego renomowanej firmy np. szpachlówki o podwyższonej elastyczności, która zwiększy trwałość uzupełnień poprzez dostosowanie do pracy drewna i ograniczy ich pękanie, a przez to wnikanie wody w drewno np. szpachlówki Induline 2K-Spachtel firmy Remmers lub dwuskładnikowego kitu, chemoutwardzalnego Akson.
6. Impregnacja i ewentualna rekonstrukcja malatury w historycznej kolorystyce przy użyciu lakierobejcy HK Lasur, przeznaczonej do ekspozycji zewnętrznej o podwyższonej elastyczności, po przedstawieniu prób barwnych do akceptacji komisji konserwatorskiej.
7. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach konserwatorskich oraz przeprowadzonych zabiegów.

Stolarka drzwiowa

1. Demontaż drzwi i transport do pracowni.
2. Wykonanie badań konserwatorskich: sond i odkrywek w celu ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz rozpoznania techniki i technologii warstw pierwotnych.
3. Usunięcie luźnych nawarstwień zabrudzeń i kurzu sposobem mechanicznym przy użyciu pędzli i szczotek z włosia oraz odkurzacza.
4. Usunięcie współczesnych, wadliwych nawarstwień malarskich nie przedstawiających wartości historycznej i artystycznej oraz zniszczonych powłok metodą wybraną po przeprowadzeniu prób. Możliwe jest zastosowanie metod chemicznych przy użyciu mieszaniny rozpuszczalników określonej próbkami i mechanicznie skalpelami. Niezbędne będzie dostosowanie metody usuwania w zależności od charakteru usuwanej warstwy i jej adhezji do podłoża oraz stanu, spodnich historycznych nawarstwień w danym miejscu.
5. Wykonanie niezbędnych zabezpieczeń oryginalnych nawarstwień malarskich.
6. Przeprowadzenie zabiegu dezynsekcji drewna preparatem Cuprinol Woodworm Killer metodą iniekcji w otwory wylotowe utworzone przez owady oraz przez powlekanie.
7. Przeprowadzenie zabiegu impregnacji strukturalnej drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72 metodą przez powlekanie do pełnego przesączenia elementów.
8. Wykonanie wzmocnień stolarskich, sklejenie pęknięć, uzupełnienie szczelin wstawkami odpowiednio dobranego drewna sezonowanego
9. Rekonstrukcja nie zachowanych i całkowicie zniszczonych, rozsypujących się elementów, które utraciły walory techniczne, z zastosowaniem odpowiednio dobranych gatunków, wysezonowanego drewna.
10. Uzupełnienie drobnych ubytków oraz wypełnienie otworów po owadziach szkodnikach drewna kitem trocinowym na bazie roztworu Paraloidu B-72 jako spoiwa lub przy użyciu gotowego dwuskładnikowego kitu Axon SC 238 firmy Amod.
11. Zabezpieczenie powierzchni drewna poprzez położenie warstwy zgodnej z oryginalną techniką i technologią określoną w badaniach, odporną na warunki

zewewnętrzne, zaakceptowaną przez komisję konserwatorską. Możliwe jest użycie lakierobejcy w kolorystyce pozwalającej na uzyskanie charakteru szlachetnej patyny.

12. Usunięcie produktów korozji z powierzchni elementów metalowych przy użyciu delikatnych szczoteczek z metalowym włosiem oraz waty stalowej.
13. Stabilizacja procesu korozji poprzez powleczenie powierzchni metalu preparatem Cortanin F firmy Organika.
14. Zabezpieczenie powierzchni metalu przez ponownym korodowaniem poprzez położenie roztworu Paraloid B-44 i warstwy wosku mikrokrystalicznego Cosmoloid 80 H firmy Kremer.
15. Usprawnienie zamków.
16. Montaż drzwi z odpowiednim ustawieniem na zawiasach.
17. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed, w trakcie i po zakończeniu prac.

Stolarka okienna (drewniana)

1. Wykonanie badań konserwatorskich: sond i odkrywek w celu ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz rozpoznania techniki i technologii warstw pierwotnych.
2. Demontaż skrzydeł okiennych i przewiezienie do stolarni.
3. Usunięcie luźnych nawarstwień zabrudzeń i kurzu sposobem mechanicznym przy użyciu pędzli i szczotek z włosia oraz odkurzacza.
4. Usunięcie współczesnych, wadliwych nawarstwień malarskich nie przedstawiających wartości historycznej i artystycznej metodą wybraną po przeprowadzeniu prób. Możliwe jest zastosowanie gotowych preparatów do usuwania farb olejnych opartych na mieszaninie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej. Powierzchnia zostanie zneutralizowana Lacknaftą. Dopuszcza się metody termiczne usuwania przemałowań.
5. Przeprowadzenie zabiegu dezynsekcji drewna preparatem Cuprinol Woodworm Killer metodą iniekcji w otwory wylotowe utworzone przez owady oraz przez powlekanie.

6. Przeprowadzenie zabiegu impregnacji strukturalnej drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72 metodą przez powlekanie do pełnego przesączenia elementów.
7. Wykonanie wzmocnień stolarskich, sklejenie pęknięć, uzupełnienie szczelin wstawkami odpowiednio dobranego drewna sezonowanego
8. Rekonstrukcja nie zachowanych i całkowicie zniszczonych, rozsypujących się elementów, które utraciły walory techniczne, z zastosowaniem odpowiednio dobranych gatunków, wysezonowanego drewna.
9. Ewentualne rekonstrukcje skrzydeł całkowicie zdegradowanych z zachowaniem kompozycji oryginału oraz zabytkowego szklenia, zawiasów i klamek.
10. Uzupełnienie drobnych ubytków oraz wypełnienie otworów po owadzych szkodnikach drewna kitem trocinowym na bazie roztworu Paraloidu B-72 jako spoiwa lub przy użyciu gotowego kitu Axon SC 238 firmy Amod.
11. Odtworzenie monochromii przy użyciu farby alkidowej do wymalowań zewnętrznych Everal firmy Tikkurila w kolorystyce analogicznej z oryginałem.
12. Oczyszczenie szyb okiennych przy zastosowaniu gotowych preparatów na bazie środków powierzchniowo - czynnych.
13. Wymiana kitu szklarskiego.
14. Usunięcie produktów korozji z powierzchni elementów metalowych przy użyciu delikatnych szczoteczek z metalowym włosiem oraz waty stalowej.
15. Stabilizacja procesu korozji poprzez powleczenie powierzchni metalu urotropiną jako inhibitorem.
16. Zabezpieczenie powierzchni metalu przed ponownym korodowaniem poprzez położenie wosku mikrokrystalicznego Cosmoloid 80 H firmy Kremer.
17. Usprawnienie systemu zamykania okien.
18. Montaż skrzydeł okiennych z odpowiednim ustawieniem na zawiasach.
19. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed, w trakcie i po zakończeniu prac

Drewniane żaluzje w wieży

1. Wykonanie badań konserwatorskich: sond i odkrywek w celu ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz rozpoznania techniki i technologii warstw pierwotnych.
2. Ewentualny demontaż żaluzji i przewiezenie do stolarni.
3. Usunięcie luźnych nawarstwień zabrudzeń i kurzu sposobem mechanicznym przy użyciu pędzli i szczotek z włosia oraz odkurzacza.
4. Usunięcie współczesnych, wadliwych nawarstwień malarskich nie przedstawiających wartości historycznej i artystycznej metodą wybraną po przeprowadzeniu prób. Możliwe jest zastosowanie gotowych preparatów do usuwania farb olejnych opartych na mieszaninie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej. Powierzchnia zostanie zneutralizowana Lacknaftą. Dopuszcza się metody termiczne usuwania przemałowań.
5. Przeprowadzenie zabiegu dezynsekcji drewna preparatem Cuprinol Woodworm Killer metodą iniekcji w otwory wylotowe utworzone przez owady oraz przez powlekanie.
6. Przeprowadzenie zabiegu impregnacji strukturalnej drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72 metodą przez powlekanie do pełnego przesączenia elementów.
7. Wykonanie wzmocnień stolarskich, sklejenie pęknięć, uzupełnienie szczelin wstawkami odpowiednio dobranego drewna sezonowanego
8. Rekonstrukcja nie zachowanych i całkowicie zniszczonych, rozsypujących się elementów, które utraciły walory techniczne, z zastosowaniem odpowiednio dobranych gatunków, wysezonowanego drewna.
9. Ewentualne rekonstrukcje fragmentów całkowicie zdegradowanych z zachowaniem kompozycji oryginału.
10. Uzupełnienie drobnych ubytków oraz wypełnienie otworów po owadzych szkodnikach drewna kitem trocinowym na bazie roztworu Paraloidu B-72 jako spoiwa lub przy użyciu gotowego kitu Axon SC 238 firmy Amod.
11. Odtworzenie monochromii lub położenie lakierobejcy zgodnie z oryginałem, bądź po ustaleniach Komisji Konserwatorskiej. Proponuje się użycie farby

- alkidowej do wymalowań zewnętrznych Everal firmy Tikkurila lub lakierobejcy HK Lasur, do wymalowań zewnętrznych.
12. Usunięcie produktów korozji z powierzchni elementów metalowych przy użyciu delikatnych szczoteczek z metalowym włosiem oraz waty stalowej.
 13. Stabilizacja procesu korozji poprzez powleczenie powierzchni metalu urotropiną jako inhibitorem.
 14. Zabezpieczenie powierzchni metalu przed ponownym korodowaniem poprzez położenie wosku mikrokryształicznego Cosmoloid 80 H firmy Kremer.
 15. Ewentualny montaż żaluzji.
 16. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed, w trakcie i po zakończeniu prac.

Krucyfiks i krzyż misyjny

1. Wykonanie sond i odkrywek konserwatorskich celem ustalenia stratygrafii nawarstwień, rozpoznania pierwotnej kolorystyki i określenia zasięgu występowania historycznych nawarstwień.
2. Usunięcie współczesnych warstw malarskich z powierzchni drewna. Proponuje się zastosowanie metody mechanicznej lub chemicznej z możliwością połączenia obu metod po wykonaniu prób z wykorzystaniem preparatów do usuwania powłok malarskich na bazie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej i skalpeli.
3. Wykonanie dezynfekcji i dezynsekcji drewna w miejscach gdzie będzie to konieczne przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Anti – Insekt firmy Remmers.
8. Wzmocnienie strukturalne drewna w miejscach osłabionych przy użyciu preparatu renomowanej firmy np. Pu-Holzverfestiging firmy Remmers. wprowadzanego poprzez nasączenie lub iniekcje.
9. Sklejenie rozszczepień i pęknięć drewna.
4. Wykonanie wstawek w miejscach ubytków drewna i całkowicie zniszczonych elementów z użyciem odpowiednio dobranego do oryginału, wysezonowanego drewna.
5. Uzupełnienie mniejszych ubytków kitem do drewna na bazie pyłu

drzewnego renomowanej firmy np. Novecento lub kitem dwuskładnikowym, chemoutwardzalnym Akson.

6. Odtworzenie historycznej polichromii przy użyciu techniki dostosowanej do oryginału, prawdopodobnie technika olejno-żywiczna.
7. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed i po pracach konserwatorskich oraz przeprowadzonych zabiegów.

Elementy metalowe

Stolarka okienna (metalowa, osłony witraży)

1. Wykonanie badań konserwatorskich: sond i odkrywek w celu ustalenia stratygrafii nawarstwień oraz rozpoznania techniki i technologii warstw pierwotnych.
2. Ewentualny demontaż skrzydeł okiennych.
3. Usunięcie luźnych nawarstwień zabrudzeń i kurzu sposobem mechanicznym przy użyciu pędzli i szczotek z włosia oraz odkurzacza.
4. Usunięcie współczesnych, wadliwych nawarstwień malarskich nie przedstawiających wartości historycznej i artystycznej metodą wybraną po przeprowadzeniu prób. Możliwe jest zastosowanie gotowych preparatów do usuwania farb olejnych opartych na mieszaninie rozpuszczalników zawieszonych w warstwie nośnej. Powierzchnia zostanie zneutralizowana Lacknaftą. Dopuszcza się metody termiczne usuwania przemalowań.
5. Oczyszczenie szyb okiennych przy zastosowaniu gotowych preparatów na bazie środków powierzchniowo - czynnych.
6. Usunięcie produktów korozji z powierzchni elementów metalowych przy użyciu delikatnych szczoteczek z metalowym włosiem oraz waty stalowej.
7. Stabilizacja procesu korozji poprzez powleczenie powierzchni metalu urotropiną jako inhibitorem.
8. Zabezpieczenie powierzchni metalu przed ponownym korodowaniem poprzez zabezpieczenie cortaniną lub minią.
9. Wymiana kitu szklarskiego.
10. Położenie warstwy malarskiej, dedykowanej do metalu

11. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej opisowej i fotograficznej stanu zachowania przed, w trakcie i po zakończeniu prac.

W przypadku usprawnienia systemu otwierania okienek, program zostanie uściślony, po decyzjach Komisji konserwatorskiej. Podobnie w przypadku konieczności konserwacji witraży lub wymiany szyb zabezpieczających, zostanie opracowany uściślony program specjalistyczny.

Krata w oknie zakrystii

1. Usunięcie zniszczonych nawarstwień farb i warstw zabezpieczających z powierzchni metalu metodą mechaniczną np. szczotkami ze stali nierdzewnej.
2. Usunięcie produktów korozji metalu metodą mechaniczną np. szczotkami ze stali nierdzewnej.
3. Prostowanie elementów i naprawy celem wzmocnienia ewentualnych osłabionych połączeń.
4. Zabezpieczenie powierzchni metalu przed ponownym korodowaniem poprzez położenie warstwy antykorozyjnej renomowanej firmy.
5. Odtworzenie wymalowania na powierzchni metalu przy użyciu farb renomowanej firmy przeznaczonych do metalu w kolorystyce.
6. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej.